

2. П. Сайкс., Механизмы реакций в органической химии. – 4-е изд. Пер. с англ./ Под ред. В. Ф. Травеня. – М.: Химия, 1991. – Пер. изд.: Великобритания. – 1986. – С. 220-222
3. Сигеру Оаэ. Химия органических соединений серы. /Оаэ Сигеру. – Пер. с япон. Под ред. Е. Н. Прилежаевой М.: Химия. – 1975. – С. 77

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ВАЖЛИВА УМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА

Свтух М.Б. (м. Київ, Україна)

Ні в кого не викликає сумніву теза, що тільки завдяки якісній підготовці фахівців можна забезпечити інноваційний розвиток, уникнути економічного й соціального колапсу, а отже, зберегти державку незалежність України. Для цього на концептуальному рівні слід оптимально визначити критерії якісної освіти, а на методологічному — ефективні засоби реалізації якісного функціонування системи вищої освіти, що є запорукою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців.

У зв'язку з цим видається доцільним насамперед виокремити для розгляду найголовніші конструкти якісної освіти, а саме: *якісна вища освіта — це сукупність професійних знань і вмінь, завдяки яким кожний індивід:*

- може максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал;
- ефективно пристосовуватися до швидкоплинних змін на ринку праці;
- оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін.

Професійні знання й уміння, здобуті в стінах вищого навчального закладу, дають змогу кожному фахівцеві максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал, якщо вони відповідають його здібностям, схильностям та інтересам. Саме тому потрібно оптимально індивідуалізувати навчальний процес на основі ретельного вивчення здібностей, схильностей та освітніх запитів студентів, цим самим диференціювавши його й систему вищої освіти загалом, створюючи навчальні заклади дія особливо обдарованої молоді. Інтелектуальна еліта нації має навчатися в елітних державних навчальних закладах.

Відмовившись від дискусії проте, чи всі студенти наділені задатками, які вони можуть за сприятливих умов розвинути до рівня, потрібного дія одержання об'єктивної новизни, навчально-виховний процес у закладах вищої школи має сприяти тому, щоб майбутні фахівці не лише засвоювали суму знань та набували відповідних практичних умінь, а й розвивали свій творчий потенціал. Суспільству й державі конче потрібні фахівці з гнучким і оригінальним мисленням, багатою уявою, які здатні застосувати одержані знання та вміння в зовсім новій обстановці. В розвитку творчих здібностей не менш зацікавлені й самі студенти, оскільки тільки їм у творчості людина дістає можливість максимально реалізувати власний потенціал і одвічне прагнення бути вільною (вданому разі також і у виборі змісту, форм, методів навчання тощо), бо, згідно з одним із концептів філософської парадигми сучасного світобачення, без творчості немає свободи.

Останнє твердження істинне і в інверсованому представленні, а саме: без свободи немає продуктивної творчості. Це спонукає нас, якщо ми справді прагнемо дати майбутнім фахівцям якісну освіту завдяки створенню умов для максимальної реалізації їхнього інтелектуально-творчого потенціалу, неухильно додержуватися демократичних принципів в управлінні галуззю й навчальним закладом, в організації навчально-виховного процесу, оскільки питання свободи завжди було, є і буде наріжним каменем демократичної політики. Слід зазначити, що окремі кроки на цьому шляху до якісної освіти в Україні зроблено.

Нині наші студенти мають можливість (хоча й не таку, як цього хотілося б) вибирати курси з-поза нормативного блоку навчального плану, а з запровадженням кредитно-модульної системи організації навчання вони зможуть змінювати спеціальність, напрям підготовки і навіть навчальний заклад.

Проте розвинути творчі здібності, належно не організовуючи своєї самостійної навчально-пошукової діяльності, нереально. Матеріальна ж база науково-дослідної роботи у ВНЗ така, що не сприяє здобуттю нових знань, впровадженню їх у навчальний процес. Брак обігових коштів у навчальних закладах не дає змоги проводити повний цикл наукових досліджень та ефективно просувати власну продукцію на ринок, тому на державному рівні слід розробити систему заходів, які стимулювали б приватні фірми створювати сучасну матеріальну базу наукових лабораторій та фінансувати наукові дослідження, оскільки саме вони є одними з основних споживачів випускників ВНЗ. Потрібно також розв'язати низку питань законодавчого характеру, що відрегулювали б залучення вищими навчальними закладами позабюджетних коштів на проведення наукових досліджень.

Утім усі ми розуміємо, що цього недостатньо, що це лише зовнішні атрибути, бо осердям підвищення фахової підготовки у ВНЗ є навчальна атмосфера в студентській аудиторії чи лабораторії, специфіка діалогу між викладачем і студентом.

Ефективно пристосуватися до швидкоплинних змін на ринку праці, як свідчить світовий досвід, наші фахівці зможуть лише за умови неперервної системи освіти. Для цього потрібно:

- забезпечити наступність між бакалаврськими, магістерськими, докторськими чи програмами післядипломної освіти;
- розробити інтегровані освітні програми;
- створити належні умови для навчання протягом життя.

З іншого боку, у системі вищої освіти мають бути закладені можливості для накопичення індивідом академічних результатів протягом життя, завдяки чому він на певному етапі зможе формально перетворити їх на нову якість (підтримання чи підвищення рівня кваліфікації, отримання додаткової спеціальності).

Проте навіть за умови вичерпного виконання перелічених завдань наші фахівці не зможуть ефективно пристосовуватися до швидкоплинних змін на ринку праці доти, доки в стінах вищих навчальних закладів вони отримуватимуть статичні, а не динамічні знання — знання, які протягом життя можна поповнювати й оновлювати. А для цього їх (знання) потрібно пропонувати студентам не в завершеному вигляді, а у формі відкритої системи, здатної до перманентного поповнення, заміни окремих своїх елементів та реструктурування. З іншого боку, маємо подбати про формування в студентів самої потреби постійно поповнювати й оновлювати знання, чого ми не робимо і як слід не переймаємося цією проблемою навіть у науково-теоретичному плані.

Досвід розвинутих країн показує, що тісна співпраця ВНЗ та підприємств, залучення роботодавців до формування змісту вищої освіти, проведення практик, курсового й дипломного проектування, до викладацької діяльності, залучення студентів до виконання актуальних виробничих завдань є неодмінною умовою здобуття ними (студентами) якісної освіти і сприяє їхній адаптації до виробничих умов, робить їх мобільнішими на ринку праці.

Показником здобуття якісної освіти є здатність молодих спеціалістів *оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін*. Щоб домогтися цього, потрібно деідеологізувати навчально-виховний процес, побудувати пізнавальну діяльність студентів на універсальних гносеологічних засадах, відкинувши догматичні погляди на питання істини та її критеріїв.

Характеризованим конструктам якісної освіти можна було б відвести

певне місце серед критеріїв стандартів оцінювання якості підготовки спеціалістів з вищою освітою та діяльності вищих навчальних закладів, від ефективності яких значною мірою залежатиме не тільки якість підготовки вітчизняних фахівців, а й траєкторія поступу системи вищої освіти на найближчі десятиріччя. При цьому маємо пам'ятати, що яких би валідних стандартів якості вищої освіти ми не розробили, поки не створимо належних умов на законодавчо-нормативному рівні для справедливої конкурентної боротьби вищих навчальних закладів за обдарованого студента й талановитого викладача, проблеми суттєвого підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою не розв'яжемо. Більше того, розширення європейського освітнього простору, ліквідація мовного й фінансового бар'єрів спонукають не забувати, що на міждержавному рівні ми вже прилучилися до боротьби за перерозподіл континентального інтелектуального потенціалу та освітніх інвестицій.

У пошуках шляхів підвищення ефективності функціонування системи вищої освіти питання специфіки бакалаврської і магістерської підготовки та законодавчо закріпленого статусу зазначених освітньо-кваліфікаційних рівнів усе частіше звучать пропозиції про визнання бакалаврів фахівцями з повною вищою освітою. Її аргументують тим, що бакалаврські і магістерські освітні програми покликані задовольняти підготовку фахівців для різних секторів ринку праці і одержання бакалаврами повноцінного диплома про вищу освіту дає можливість перервати навчання за потреби (помилковий вибір професії, матеріальні труднощі тощо), а згодом продовжити його, уникнувши таким чином відсіву, який спостерігається серед третьо- й четвертокурсників. Повноцінна двоступенева система освіти дає шанс вищій школі вирватися з полону «зрівнялівки» вищих навчальних закладів, адже серед них є чимало таких, які не можуть готувати магістрів, але змушені це робити для того, щоб випускати дипломованих спеціалістів. За умови визнання бакалаврів фахівцями з повною вищою освітою зникне незрозуміле для європейської освітньої практики суто українське явище «масової магістратизації».

Якість діяльності вищих навчальних закладів можна підвищити і за рахунок розведення управлінських функцій стратегічно- тактичного характеру (їх нині виконує ректор) між, скажімо, президентом і ректором ВНЗ тощо. Адже не таємниця, що лише незначна частка управлінців може добре розв'язувати проблеми як стратегічного, так і тактичного характеру, переважна ж більшість управлінців є або стратегами, або тактиками.

Потребують доопрацювання і правила прийому до вищих навчальних закладів. Ризиковано з погляду якості підготовки, не уніфікувавши освітніх і навчальних програм (чого й не слід робити, оскільки це суперечило б рекомендаціям Болонського процесу), приймати до магістратури бакалаврів з інших ВНЗ, якщо ті не ліквідували академічної різниці, за умови, що десь 30 % курсів навчального плану в бакалавратурі є прерогативою вчених рад ВНЗ.

Названі проблеми — це лише мізерна частка з тих, що потребують розв'язання наданому етапі модернізації системи вищої освіти у зв'язку з забезпеченням можливості для кожного студента одержати у вищому навчальному закладі якісну освіту. Наступного року відділення педагогіки і психології вищої школи АПН України планує активізувати дослідження цього питання, а також скоординувати відповідні наукові пошуки кафедр психолого-педагогічного профілю вищих навчальних закладів України.